МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки РД

МР"Хунзахский"

МКОУ Ободинская СОШ

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
На педагогическом совете	Заместитель директора по УВР	Директор школы
______________________	______________________	______________________ Хабибова П.М.
Протокол №1 от «31» августа 2023 г.	Магомедова З.Г. От «31» августа 2023 г.	Приказ № 2 от «01» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык»

для обучающихся 2 класса

с.Обода 2023-2024 учебный год

Авар мацI

Программаялъе баян

Программа хIадур гьабуна байбихьул школалда тIуразаризе хIисабалде росарал хIасилалги, Обществоялда инсанасул рухIияб рахъ, хьвадачIвадиялъул къагIидаби церетIеялъул ва гьесие тарбия кьеялъул концепцияги, Байбихьул школалъул лъайкьеялъул федералияб пачалихъияб стандартги кьочIое росун.

Жакъасеб школалда тIадаб борч ккола гIун бачIунеб гIелалъе гъваридаб ва щулияб гIелмияб лъай кьей, гьеб жидер практикаялъулъ хIалтIизабизе ругьун гьари, дунялалдехун материалистияб бербалагьи лъугьинаби. Гьеб масъала гIумруялде бахъинабиялъулъ кIудияб бакI ккола рахьдал мацIалъ.

Байбихьул классазда рахьдал мацI малъула кIиго аслияб мурад яшавалде бахъинабизе:

1. НахъгIунтIиялъулаб мурад (мацIалъул хIакъалъулъ бугеб гIелмуялъул аслиял бутIабазулгун лъайхъвай гьаби ва гьелъул кьучIалда цIалдохъабазул логикияб пикру ва гIаламаталгин символикияб бичIчIи лъугьинаби);
2. Социокультурияб мурад (цIалдохъабазул хурхен гьабиялъулаб бажари лъугьинаби: кIалзул ва хъвавул калам, монологияб ва диалогияб калам, гьединго, грамматикиял гъалатIал риччачIого, хъваялъул бажари цебетIезаби).

Гьединго байбихьул классазда авар мацI лъазабиялъ кумек гьабула гьал хадусел суалал тIуразе:

тIолго инсаниябгин моралияб бечелъи ботIролъе боси, творческияб къагIидаялъ хIалтIиялъул бажари цебетIезаби;

сверухъ бугеб хIакъикъаталъул, гIадамазул жамгIияталъул ва тIабигIаталъул хIакъалъулъ лъималазул бугеб цо чIванкъотIараб бичIчIи бечелъизаби;

жалго жидедаго чIун, хIалтIиялъул къагIидаби лъай; цIалул дарсазде, тIехьалде (лъаялъул иццалде) интерес бижизаби.

Авар мацI лъазабулаго, пайда босула аслиял дидактикиял принципаздасан. Гьелъул магIна ккола щивав цIалдохъанасул хаслъи хIисабалде боси, тартибалда материал лъазаби ва гьеб гъваридго бичIчIи.

Курсалъул гIаммаб характеристика

Авар мацIалъул кумекалдалъун программаялъ кIвар буссинабун буго «Филология» абураб гIелмияб бутIаялъул гьал хадусел масъалаби тIуразариялде:

1. Дагъистаналъул мацIал ва маданиятал батIи-батIиял рукIиналъул ва гьел цоцада рухьарал рукIиналъул хIакъалъулъ авалияб бичIчIи лъугьинаби;

2. КIалзул ва хъвавул диалогияб ва монологияб калам цебетIезаби;

3. Цоцада хурхен гьабиялъулаб бажари цебетIезаби;

4. РухIияб ва эстетикияб бичIчIи лъугьин;

5. Творческияб къагIидаялъ хIалтIиялъул бажари цебетIезаби.

Рахьдал мацI малъиялъул мурадалде щвезе, программаялъ гьал хадусел практикиял масъалаби тIуразаризе рихьизарун руго:

-цебе лъураб мурадалда ва масъалабазда рекъон мацIалъул алатал тIаса рищиялъул бажари, цIалдохъабазул калам, рекIелъ щибниги жо цебечIезабизеги гъваридго пикру гьабизеги бугеб гьунар цебетIезабизе;

-авар мацIалъул гIуцIиялъул ва системаялъул, ай лексикаялъул, фонетикаялъул, графикалъул, орфографиялъул, орфоэпиялъул, морфемикалъул (рагIул гIуцIиялъул), морфологиялъул ва синтаксисалъул хIакъалъулъ бищунго гIадатиял баянал цIалдохъабазе щвей;

-жиндирго пикру бицине, захIматаб гуреб хъвавул текст гIуцIизе, диалогалъулъ гIахьаллъизе, битIун хъвазе ва цIализе бугеб бажари лъугьинаби;

-жиндирго калам камиллъизабизе хIаракат бахъи, мацI лъазабизе гъира бижизаби, мацIалъул бацIцIалъи цIуниялъулъ жалги гIахьалал рукIин цIалдохъабазда бичIчIи, гьезулъ мацIалдехун бугеб къиматаб бербалагьи цIикIкIинаби.

Авар мацIалъул курс байбихьула хъвазе цIализе малъиялдаса.

Хъвазе цIализе малъун хадуб авар мацIалъул курс лъазабизе байбихьула. Авар мацIалъул курс гIуцIун буго гьал хадусел бутIабаздасан:

Фонетика ва орфоэпия, графика, лексика, рагIул гIуцIи (морфемика), грамматика (морфология ва синтиксис);

БитIунхъвай (орфография) ва лъалхъул ишараби лъеялъул къагIидаби (пунктуация);

Калам цебетIей.

Программаялда авар мацIалъул курсалъул хIакъалъулъ, лъималазул гIелазул хаслъабиги хIисабалде росун, бищун гIадатал (авалиял) баянал кьун руго. МацIалъул гIемерисел бутIаби (разделал) ва темаби щибаб классалда такрарлъула. Гьелъ рес кьола, лъималазул лъаялъул даражаги хIисабалде босун, гьел мацIалъул бутIаби ва темаби гъварид ва гIатIид гьаризе.

Фонетикаялда ва графикаялда хурхараб аслияб лъайги, бажариги, ругьунлъабиги цIалдохъабазе щола 1 ва 2 классалда. Гьеб заманалда цIалдохъабазе щола гьаркьазул ва хIарпазул, рагьаралги рагьукъалги гьаркьазул, геминатазул ва лабиалиял гьаркьазул, алфавиталъул, ударениялъул ва слогалъул хIакъалъулъ авалиял баянал. Лъималазда бажарула рагIулъ гьаркьал битIун абизе, абураб ва хъвараб рагIулъ гьаркьал ва хIарпал дандекквезе, алфавиталда ругел хIарпазул цIарал битIун абизе, рагIулъ гьаркьазул тартиб чIезабизе, хIарпал гьоркьор риччачIого ва гьезул бакI хисичIого рагIаби хъвазе, слогалккун рагIаби рикьизе, рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ратIа рахъизе, лабиалиял гьаркьал битIун абизе ва рагIулъ гьел хIарпаздалъун битIун рихьизаризе, геминатал битIун абизе ва рагIулъ гьел хIарпаздалъун битIун рихьизаризе

Лексикаялда хурхарал хIалтIаби гьарула ункъабго лъагIалида жаниб. Гьединал хIалтIаби тIоритIула грамматика, рагIул гIуцIи ва битIунхъвай малъиялда цадахъ. Грамматикаялъул, цIалул, битIунхъваялъул ва калам цебетIезабиялъул дарсазда лъималазда лъала предметал, гIаламатал, ишал рихьизарулел рагIабазул цIарал ритIун хIалтIизаризе, жидерго пикру загьир гьабизе, къваригIараб рагIи балагьизе. Гьединго гьез лъайхъвай гьабула синонимазулгун, антонимазулгун, битIараб ва хъвалсараб, цо ва гIемер магIнаялъул рагIабазулгун.

Байбихьул классазда малъула каламалъул бутIабиги.

КIиабилеб классалда предмет, предметалъул гIаламатал, предметалъул иш бихьизабулел рагIабазул кьучIалда лъималаз лъай-хъвай гьабула предметияб цIаралъулгун, прилагательноялъулгун ва глаголалъулгун.

Байбихьул классазда предложениялъул хIакъалъулъ цIалдохъабазе щола гьадинал баянал:

I. Предложение ва, абулеб жоялъул мурадалдеги интонациялдеги балагьун, гьелъул тайпаби;

2. Предложениялъул бетIерал ва бетIерал гурел членал;

3. Предложениялда жаниб рагIабазул бухьен;

4. ТIибитIараб ва тIибитIичIеб предложение;

5. ГIадатаб ва жубараб предложение;

6. Предложениялъул тайпа цоял членал;

7. РагIабазул дандрай.

Гьезул хIакъалъулъ баян цIалдохъабазе щибаб классалда дагьдагькккун щола.

2 классалда ц1алдохъабазда малъула предложениялъулъ бет1ерал членал,кколеб интонацияги ц1ункн,предложение ц1ализе,предложениялъул ахиралда т1анк1,суалияб ва ах1ул ишара лъезе.

Синтаксисиял темаби ва каламалъул бутIаби лъазарулаго,гьоркьоса къотIичIо,тIоритIула предложениялъулъ рагIабазул бухьен чIезабиялда, рагIабазул дандраял ратIа гьариялда ва гьел гIуцIиялда хурхарал хIалтIаби.

Классалдаса классалде гъварилъула гIадатаб предложениялъул синтаксисияб разбор гьабиялъул къагIидабиги.

Текст. Бухьараб калам цебетIезаби абураб бутIаялъулъ аслияб бакI ккола тексталда тIад гьабулеб хIалтIиялъги гьеб текст бичIчIизе ва гIуцIизе, гьединго тексталда тIаса жиндирго пикру бицине ругьун гьариялъул хIалтIабазги. Предложениялдаго гIадин, щибаб классалда тексталда тIад хIалтIула тIубараб цIалул соналда. ХIакъикъаталда кIалзул ва хъвавул формаялда тексталда тIад хIалтIи щибаб дарсида гьабула. Гьедин лъималазухъа бажарула авар мацIалда тIаса щвараб лъаялдаса жидер калам цебетIезабиялъулъ пайда босизе.

«Текст. Бухьараб калам цебетIезаби» абураб разделалъулъ тексталда тIад гьабулеб хIалтIи гьал хадусел бутIабаздасан гIуцIун буго:

тексталъул хIакъалъулъ бичIчIи (текст ккола магIнаялъул ва грамматикияб рахъалъ кIиго я цIикIкIун цоцазда рухьарал предложениял); текст ва гIаммаб темаялъ цолъизаричIел, батIаго ругел предложениял цоцаздаса ратIа гьариялъул бажари лъугьинаби;

тексталъул тема (тексталъулъ цо сундулниги хIакъалъулъ бицунеб жоялда тема абула); тексталъул тема чIезабизе бажари, ай тексталъулъ сундул хIакъалъулъ бицунеб бугебали бихьизаби;

тексталъул аслияб пикру; мугIалимасул кумекалдалъун тексталъул аслияб пикру загьир гьабизе бажари;

тексталда цIар лъей; тексталда цIар лъезе бажари (тексталъул аслияб пикруялде ва гьелъул темаялде мугъги чIван);

тексталъул гIуцIи; хабарияб текст бутIабазде биххизе бажари (байбихьи, аслияб бутIа ва ахир);

тексталъул бутIабазда гьоркьоб бугеб бухьен; тексталъулъ жидер кумекалдалъун аслияб бутIа ва байбихьи яги аслияб бутIа ва ахир цоцазда рухьарал рагIаби ратизе бажари; гIуцIулеб тексталъул бутIабазда гьоркьоб бухьен чIезабизе бажари;

тексталъул щибаб бутIаялда жанир ругел предложениязда гьоркьоб бухьен; жидер кумекалдалъун предложениял цоцазда рухьарал рагIаби ратизе бажари, масала: цIарубакIал, союзал;

тексталъулъ сипат-сурат гьабиялъул ресал; тексталъулъ метафорал, эпитетал, дандекквеял, олицетворениял рихьизаризе бажари; гьел киналго жидер каламалъулъ хIалтIизаризе бажари;

Текстазул тайпаби: хабарияб текст, сипатияб текст ва пикрияб текст (лъай-хъвай гьаби);

- изложениялъул хIакъалъулъ бичIчIи; хIадурараб, яги киназго цадахъ гIуцIараб, ялъуни живго жиндаго чIун гIуцIараб планалда рекъон чидар текст (лъилниги сундулниги хIакъалъулъ сипатсурат гъорлъе ккезабун ялъуни жиндирго пикру загьир гьабун) цIи гьабун хъвазе бажари;

- сочинениялъул хIакъалъулъ бичIчIи (бицун ва хъван); сюжетиял суратазда яги цо суратaлда тIасан, гьединго цо кинаб бугониги темаялда тIасан текст гIуцIизе бажари; цебеккунго киналго гIахьаллъун дандбараб текст хъвазе бажари;

Тексталда тIад хIалтIулаго, хIисабалде росула гьелъул хIасил, гIуцIи ва сипат-сурат гьабиялъул ресал.

Каламалъул культура борхизабиялъе гIоло программаялъ тIалаб гьабулеб буго ричIчIизе бигьаял гьал хадусел литературиял нормабазулгун лъай-хъвай гьабизе:

- рагIаби битIун аби (орфоэпиял нормаби);

- предложениял битIун гIуцIи ва рагIабазул дандраязулъ рагIабазул формаби битIун хIалтIизари (грамматикиял нормаби);

- магIнаялъул рахъги хIисабалде босун, рагIаби битIун хIалтIизари (рагIаби хIалтIизариялъул къагIидаби);

ЦIалдохъанасул калам цебетIезабиялъулъ хIакъикъиял хIасилал кьезе ккани, гьезда литературияб мацIалъул нормабиги сипат-сурат гьабиялъул ресалги лъай гIоларо, къваригIуна авар мацIалъул ва цIалиялъул дарсазда, гьоркьоса къотIичIого, текстазул анализ гьабизе.

Литературияб мацIалъул нормабазда тIад хIалтIи практикияб къагIидаялъ гьабула. Гьеб хIалтIи тIобитIула рахьдал мацIалъул темаби лъазарулагоги, класс тун къватIисел дарсаздаги, изложениял ва сочинениял хъвалагоги, цIалиялъул дарсаздаги тIубараб цIалул лъагIелалъ. ЦIалдохъаби ругьун гьаризе ккола каламалъулъ ккарал гъалатIал цоцаз ритIизаризе ва батIи-батIиял тайпабазул словараздаса пайда босизе.

ЦIалдохъабазул калам цебетIезабиялъе чара гьечIого хIажалъула тайпа цоял членалгун гIадатал предложениялги кIиго гIадатаб предложениялдасан гIуцIараб

журарал предложениялги цоцазда дандекквезе, битIараб каламгун предложениялда хадуб хал кквезе, нахърилълъиналъул союзрагIабигун ва союзрагIаби гьечIого журарал нахърилълъарал предложениязулгун лъайхъвай гьабизе.

БитIараб каламгун предложениялги нахърилълъиналъул союзрагIабигун ва союзрагIаби гьечIого журарал нахърилълъарал предложениялги байбихьул классазда лъазаруларо. Амма лъималаз, изложениял ва сочинениял хъвазе хIадурлъулаго, гьединго творческиял хIалтIабазулъ риччарал гъалатIазул анализ гьабулаго, гьезул хаслъабазулгун лъайхъвай гьабула. Гьелда тIадеги, нилъеда лъала байбихьул классазул цIалдохъабаз жидер кIалзул ва хъвавул каламалъулъ гьединал предложениял гIатIидго хIалтIизарулеллъи. Гьединлъидал мугIалимас хIаракат бахъизе ккола гьезул гIуцIиги, гьел каламалъулъ хIалтIизариялъул хаслъиги лъималазда бичIчIизабизе.

МугIалимас, гьоркьоса къотIичIого, кIвар кьезе ккола цIалдохъанасул, гъалатIал риччачIого, битIун хъвазе бугеб бажари цебетIезабиялде. Гьелъие программаялда кьун руго хIарпаздалъун гьаркьал рихьизариялъул, цо мухъида инчIел рагIаби цоги мухъиде, слогазде рикьун, росиялъулги, рагIаби ратIа тIун хъваялъулги, кIудияб хIарп хъваялъулги къагIидаби.

Берцинго хъваялъе, хатI куцаялъе программаялда хасаб заман бихьизабун гьечIо. Гьединлъидал щибаб грамматикаялъул дарсида 8–10 минуталъ мугIалимас тIадчIей гьабула цIалдохъабаз хъвалебщинаб жо берцингоги бацIцIадгоги букIинабиялде. Гьаниб кьола хатIалъул хашлъи тIагIинабиялде руссарал ругьунлъиялъул тIадкъаял, рихьизарула мисалиял хIарпал ва рагIаби.

Дидактикаялъул кIвар бугел суалазул цояб ккола контролиял (хъвавул) хIалтIабазул хIасилазул кьучIалда цIалдохъабазул лъайгун бажари борцин ва къимат лъей. Байбихьул классазда авар мацIалъул хъвавул хIалтIабазул аслиял тайпабилъун ккола: тIаде балагьун текст хъвай, эркенаб диктант, гIинзул ва берзул диктант, творческияб диктант, хIадурлъиялъул ва тIасабищул диктант, ругьунлъиялъул изложениял ва сочинениял.

Словариял диктантазе кьезе кколеб рагIабазул къадар букIине бегьула:

II классалда – 8–10,

Хал гьабиялъул диктантал гьаризе рихьизарурал текстазулъ ругел рагIабазул къадар гIага-шагарго гьадинаб букIине бегьула:

II классалда – 35–45.

Ругьунлъиялъул изложениязе чIезабун буго гьаб къадар:

II классалда – 45–55,

Щибаб дарсида цIалдохъаби ругьунлъула цIалул тIехьгун хIалтIизе, битIун хъваялъеги цIалиялъеги жиндие къваригIунел къагIидаби, гьезда хурхарал хIалтIаби ва

лъазарулел темаби хехго ратизе, хIалтIабазе кьурал киналго тIадкъаял тартибалда тIуразе, гьезул мурад бичIчIизе.

Квалквал гьечIого, хадубккунги церехун ине лъималазе гIураб лъай щвеялъул мурадалда пайда босизе ккола батIи-батIиял дидактикиял хIаяздаса, хасго рекIелгъеялъул материаліаздаса (кроссвордаздаса, шарадаздаса, ребусаздаса, болъабаздаса, грамматикияб ва битIунхъваялъул лотоялдаса ва гь.ц.)

Байбихьул классазул лъималазда кIоларо цо жоялда тIаде халат бахъун жидерго кIвар буссинабизе, гьел хехго свакала. Гьединлъидал дарсида цIалдохъабигун хIалтIиялъул къагIидаби батIибатIиял рукIине ккола (мугIалимазухъ гIенекки, гарачIвари, тIахьалгун ва тетрадалгун хIалтIи, хъвавул ва кIалзул хIалтIаби иргаялда тIоритIи, мехмехалда минутаялъул махсараби, расандаби ва физкультура гьаби).

Программаялда кьурал темабазе сагIтал рикьун руго мисалияб къагIидаялъ. Жиндирго хIалбихьиялде, цIалдохъабазул лъаялде ва щибаб классалда гьабулеб хIалтIул шартIазде балагьун, мугIалимасул ихтияр буго мустахIикъаблъун бихьулеб бакIалда сагIтазул хиса-баси гьабизе.

ЦIалул планалда авар мацIалъ ккураб бакI

Мисалияб программаялдаги х1алт1ул программаялдаги рихьизарурал саг1тазул къадар цого буго (68-68 саг1ат).

Учителасул х1алт1ул программаялъул разделазда жанир ккун руго гьадинал хиса-басиял :

Разделазда ц1арал	**Мисалияб программа**	**Х1алт1ул программа**
Такрар гьаби	-	
Гьаркьал ва х1арпал	10 саг1ат	10 саг1ат
Раг1и	20 саг1ат	20 саг1ат
Педложение	4саг1ат	4 саг1ат
Кинабниги	34 саг1ат	34 саг1ат

Курс лъугӀун хадуб кьолел хӀасилал

Байбихьул школа лъугӀарал цӀалдохъаби гьал хадусел хӀасилазде щола:

Напсиял хӀасилал

1.Жиндирго ВатӀаналдаса, Россиялъул ва Дагъистаналъул миллатаздаса гьезул тарихалдаса чӀухӀиялъул асар бижизаби, жив цо кинаб бугони къавмалъул ва миллаталъул чи вукӀин бичӀчӀи.

2.Цоцазда рухьарал, амма цоцазда релълъинчӀел тӀабигӀаталдехун, миллатаздехун, маданиятаздехун ва диназдехун цолъи цӀунараб, ай кӀибикьичӀеб, обществоялда гӀадамазул гӀумруялда, гьезул гьоркьоблъиялда бухьараб бербалагьи бижизаби.

3.Цогидал миллатазул маданияталдехун ва гьезул тарихалдехун, гьединго батӀияб пикруялдехун цӀуна-къараб балагьи бижизаби.

4.ЦебетӀун хисулеб дунялалде черх ругьунлъизаби.

5.ЦӀалиялдехун интерес бижизаби.

6.Обществоялда чиясул хьвада-чӀвадиялъул къагӀидабазул ва гӀадамазул гӀумруялда, гьезул гьоркьоблъиялда бухьараб (ай социалияб) ритӀухълъиялъулги эркенлъиялъулги кьучӀалда жинца гьарурал ишазул жавабчилъиги жибго жиндаго чӀараб, цогиялда бухьинчӀеб хасиятги цебетӀезаби.

7.Эстетикиял бичӀчӀиял, хӀажалъаби ва бечелъаби лъугьинари.

8.Цогидал гӀадамазе кумекалъе хӀадурав, ният лъикӀав, хӀалхъублъи гьечӀев, гӀадамазе лъикӀлъи гьабулев инсан вахъинави.

9.ГӀел бащадазда ва цӀикӀкӀаразда цадахъ хӀалтӀизеги щулияб гьоркьоблъи гьабизеги бугеб бажари цебетӀезаби, тӀадкӀалъай бугеб, дагӀбадулаб ахӀвал-хӀалалдаса ворчӀизе нух батиялъул бажари цебетӀезаби.

10. ХӀинкъи гьечӀеб, паракъатаб, чорхое (сахлъиялъе) пайдаяб гӀумру гьабизе мурад лъей; творческияб хӀалтӀуде гьира ккезаби, ай творческияб къагӀидаялъ хӀалтӀизе бугеб бажари цебетӀезаби; материалиял ва рухӀиял бечелъабазул тӀалабагъаз гьабизе бажари.

Метапредметиял хӀасилал

1. ЦӀалиялъул мурадал ва масъалаби цере лъезе ва гьел тӀуразариялъул къагӀидаби ралагьизе бажари.

2. Цебе лъураб масъалаялде ва гьеб масъала тӀубазабиялъул шартӀазде балагьун, жиндирго цӀалиялда рухьарал ишазе къимат кьезеги, гьезда хадуб хал кквезеги, гьезул план гьабизеги бугеб бажари лъугьинаби.

3. Информация кьезе ишараялъулгин символикиял алатаздаса пайда боси.

4. Хурхен гьабиялъул, ай бухьеналъулал ва нахъгӀунтӀиялъулал масъалаби тӀуразе, каламалъул алатал жигаралда хӀалтӀизари.

5. Информация балагьиялъул (баян кьолел тӀахьаздаса), гьеб бакӀариялъул, гьелда тӀад хӀалтӀиялъул, гьелъул анализ гьабиялъул, гьеб гӀуцӀиялъул ва кьеялъул, гьелъул магӀна бичӀчӀизабиялъул батӀи-батӀиял къагӀидаби хӀалтӀизари.

6. Цере лъурал мурадазда ва масъалабазда рекъон, батӀи-батӀиял стилалъул ва жанразул текстал бичӀчӀун цӀализе бажари.

7. Цо чӀванкъотӀарал предметал дандекквезеги, гьезул анализ ва синтез гьабизеги, гьел гӀаммлъизаризеги, кинал ругониги гӀаламатаздалъун тӀелазде рикьизеги, цоцада релълъинаризеги, гӀиллаялъулабгин цӀех-рехалъулаб бухьен чӀезабизеги, гьезда тӀаса пикру загьир гьабизеги бажари, ай логикиял хӀалтӀаби гьаризе лъай.

8. Накъиталъе гӀахьаллъи гьабулев чиясухъ гӀенеккизеги, диалогалъулъ гӀахьаллъизеги, батӀи-батӀиял пикраби рукӀиналъе ва щибасул жиндирго хасаб пикру загьир гьабизе ихтияр букӀиналъе мукӀурлъизеги, жиндирго пикру загьир гьабизеги, гьелъие далил бачинеги разилъи.

9. ГӀаммаб мурад цебе лъезеги гьеб тӀубазабиялъул нухал ралагьизеги бажари; цадахъ гьабулеб хӀалтӀи щибасда гьоркьоб бикьизе, къотӀи-къай гьабизеги, цадахъаб хӀалтӀулъ цоцазда хадуб хал кквезеги, данд рекъон кколеб хӀалалъ жиндир ва сверухъ ругезул хьвада-чӀвадиялъе къимат кьезеги бажари.

10. Лъилниги рахъ кквечӀого, щивас загьир гьабураб пикруги хӀисабалде босун, дагӀ-барагӀи къотӀизе бажари.

11. Предметиял ва предметазда гьоркьосел аслиял бичӀчӀиял лъай.

12. ЦӀалулъ жинца кьолел лъикӀал яги квешал хӀасилазул гӀилла бичӀчӀизеги, нагагьлъун цӀалулъ нахъе ккани, гьениса ворчӀизеги бажари.

Предметиял хIасилал

1. Россиялда ва Дагъистаналда батIи-батIиял мацIал ва маданиятал рукIинги, гьел цоцада рухьарал рукIинги, мацI щибаб миллаталъул аслу кколеблъиги бичIчIи.

2. МацI миллияб маданияталъул аслуги гIадамал цоцада ричIчIиялъул ва гьезда гьоркьоб бухьен чIезабиялъул алатги кколеблъи цIалдохъабазда бичIчIи; авар мацI Дагъистаналъул пачалихъияб мацI кколеблъиги, гьелъ магIарулазул миллатал цоцада рухьинарулеблъиги лъай.

3. Авар мацIалъул (битIунабиялъул, лексикаялъул, грамматикаялъул, битIунхъваялъул, лъалхъул ишараби лъеялъул) нормабазул ва каламалъул этикаялъул къагIидабазул хIакъалъулъ авалиял баянал лъай.

4. Инсанасул гражданлъи ва гIаммаб культура бихьизабулеб гIаламат хIисабалда битIараб кIалзул ва хъвавул каламалдехун лъикIаб бербалагьи букIинаби.

5. ЗахIматал гурел текстал гIуцIулаго, бухьеналъулал масъалаби тIуразаризе, дандекколел мацIалъул алатал тIаса рищизеги, цогидазда кIалъалаго, цере лъурал мурадазул, масъалабазул ва мацIалъул алатазул хIисаб гьабизеги бажари.

6. ГъалатIал гьечIеб хъвай-хъвагIаялъ жиндирго культураялъул даража загьир гьабулеблъи бичIчIи; текстал хъвалаго, лъалхъул ишараби лъеялъул ва битIунхъваялъул къагIидабаздаса (правилабаздаса) пайда боси.
Хъвараб жоялъул хал гьабизе бажари.

7. Фонетикаялъул ва графикаялъул, лексикаялъул, рагIи лъугьиналъул (морфемикалъул), морфологиялъул ва синтаксисалъул; мацIалъул аслиял бутIабазул, гьезул гIаламатазул ва гьел каламалъулъ хIалтIизариялъул хаслъабазул хIакъалъулъ авалиял баянал лъай.

8. МацIалъул грамматикиял категориял, гьелъул аслиял бутIаби ратIа рахъизе лъаялъул ва гьезул анализ гьабиялъул бажариял лъугьинари.

Курсалъул материал

Каламалъул тайпаби

ГӀенеккун (гӀинтӀамун) рагӀараб жо бичӀчӀи.

ГӀадатаб гара-чӀвариялъулъ цогидаз бицунеб жоялъул магӀна ва мурад бичӀчӀи. ГӀенеккун рагӀараб калам данд рекъон кколеб хӀалалъ бичӀчӀи. ПасихӀго цӀаларал яги художествияб къагӀидаялъ рицарал маргъабазул, харбазул ва кучӀдузул магӀна бичӀчӀи ва лъурал суалазда рекъон гьезул хӀасил бицин. Бицараб маргъаялъул ва хабаралъул хӀасилалда тӀасан кьурал суалазе жаваб гьаби. АскӀов гӀодов чӀун, хабар-кӀалалда вугев чиясул каламалъухъ гӀенеккизе бугеб бажари цебетӀезаби (ай гьеб каламалъул анализ гьабизеги, данде къотӀарун, диалог гьоркьоб къотӀизе тунгутӀизеги, суалал кьезеги бажари).

Гаргади.

Хурхен гьабиялъул масъала хӀасил кьолеб куцалда тӀубазабиялъе гӀоло цере лъурал шартӀазда ва мурадазда рекъон гаргадиялъул къагӀидаби тӀаса рищи. Диалогалъулъ гӀахьаллъизе лъай.

КӀалъа-ралъай байбихьизе, гьоркьоб къотӀизе тунгутӀизе, лъугӀизабизе ва жиндирго гӀакълуялдалъун жиндехунго ракӀ цӀазабизе бажари. Лъилниги, сундулниги хӀакъалъулъ сипат-сурат гъорлъе ккезабун, ялъуни жиндирго пикру загьир гьабун, хабар бицине бажари. Каламалъул этикаялъул нормаби (ай салам кьезеги, къомех-лъикӀ гьабизеги, тӀаса лъугьинеги, баркала кьезеги, лъидехунниги гьаригун хитӀаб гьабизеги) лъай. БитӀун абиялъул нормаби ва интонация цӀуни.

ЦӀали.

ЦӀалул текст бичӀчӀи. КъваригӀараб материал батиялъул мурадалда тӀаса бищун цӀали. Тексталъулъ рихьдаего кьураб информация бати. Тексталъулъ бугеб информациялъул кьучӀалда цо кинаб бугониги хӀасилалде рачӀине. Тексталъулъ бугеб информациялъе баян кьей ва гьеб гӀаммлъизаби. Тексталъул хӀасилалъул, гьелъул гӀуцӀиялъул ва мацӀалъул хаслъиялъул анализ гьаби ва гьезие къимат кьей.

Хъвадари.

Гигиеналъул тӀалабазда рекъон бичӀчӀулеб (бигьаго цӀализе кӀолеб), берцинаб хатӀалъ хъвадаризе лъай. Лъазарурал къагӀидабазда рекъон абун ва тӀаде балагьун хъвай. ЦӀалараб ва гӀенеккун рагӀараб тексталъул хӀасил мухӀканго яги тӀаса бищун хъвай. Жиндир гӀумруялъулъ ккараб лъугьа-бахъиналъул, сверухъ бугеб тӀабигӀаталъухъ халкквеялъул, пайдаял ишазул, литературиял асаразул ва гь.ц. хӀакъалъулъ сипатсурат гъорлъе ккезабун, ялъуни жиндирго пикру загьир гьабун, гьитӀиналго харбал херхине.

Хъвай-ц1али малъи.

Хъвай-цIали малъи ккола цадахъаб тадбир: цIализе малъиялда цадахъ хъвадаризеги ругьун гьарула, гьебги щулалъизе гьабула калам цебетIезабиялъул хIалтIаби тIоритIулаго, ай гьаркьаздасан рагIи, рагIабаздасан предложение, предложениял дандран хабар гIуцIизе ругьун гьарулаго.

Фонетика.

Каламалъул гьаркьал ва гьезул характеристика. РагIул магIнаги гьелъул гьаркьилаб гIуцIиги цоцада рухьарал рукIин бичIчIи.

РагIулъ жалго жидедаго чIарал гьаркьал рихьизари. РагIулъ гьаркьазул къадар ва тартиб чIезаби, сипат-суратаблъулалгин символиял схемабазулъ гьел хъвай.

Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ратIа гьари. Гьел схемабазулъ рихьизари. Абиялъул бищунго гьитIинаб бутIа хIисабалда слог. РагIаби слогазде риххи, рагьарал, къарал ва рахарал слогал. Ударение. РагIулъ ударение тIаде кколеб бакI бихьизаби, ударение бугелги ударение гьечIелги слогал ратIа рахъи,

РагIабазул слогалъулабгин гьаркьилаб анализ гьабизе (рагIулъ гьаркьазул къадар чIезабизе, рагIул бетIералда, бакьулъ, ахиралда букIаниги, гьеб гьаракь бугеб бакI лъазе, ударение бугеб слог бихьизабизе) лъай.

Графика.

Гьаркьал ва хIарпал ратIа рахъи: хIарп гьаркьил ишара ккола. Гьаркьал хIарпаздалъун рихьизаризе бажари. *Е, ё, ю, я* рагьарал хIарпал. Ъ гьаракь ва х1арп. Ь хIарп. Гьез тIубалеб хъулухъ.

Авар алфавиталъулгун (хIарпазул тартибалъулгун) лъайхъвай гьаби.

ЦIали.

Слогалккун цIалиялъул бажари лъугьинаби. Лъимералъул хасаб темпалда дандекколеб хехлъиялда слогалккун ва рагIабиккун цокIалаяб цIали. РагIаби, рагIабазул дандраял, предложениял ва къокъал текстал бичIчIун цIали. Лъалхъул ишарабазда рекъон лъалхъи гьабун ва интонация цIунун, цIали. ЗахIматал гурел гьитIинал текстал ва кучIдул бичIчIун ва пасихIго цIалиялъул бажари цебетIезаби. Живго жиндаго чIун яги мугIалимасул кумекалдалъун цIалараб текст, такрар гьабун (ай цIидасан), бицин.

РагIаби, къокъал предложениял, захIматал гурел гьитIинал текстал гIедегIичIого битIун цIализе ругьун гьари. МугIалимас абун яги тIаде балагьун, хъвараб жо хал гьаби мурадалда хал кквезе, битIунхъваялъул къагIидабиги цIунун, цIализе ругьун гьари.

Хъвадари.

Хъвадарулаго битIун гIодор чIезе, тетрадь партаялда лъезе, ручка, къалам битIун кквезе лъимал ругьун гьари. КIудиял ва гьитIинал хIарпал битIун хъвазе ва гьел рагIабазулъ цолъизаризе бажари.

Гигиеналъул нормабиги цIунун, хIарпал, слогал, рагIаби, предложениял хъвазе ругьун гьари. БацIцIадаб ва бичIчIулеб (ай бигьаго цIализе кIолеб) хатIалъ хъвадаризе лъай.

Цин мугIалимас тетрадазда кьурал, цинги азбукаялда ругел рагIаби ва предложениял, тIаде балагьун, хъвазе лъай. МугIалимас абурал рагIухъе хъвалел рагIаби ва гьединал рагIабаздаса данде гьарурал предложениял хъвазе бажари. Текст, тIаде балагьун битIун хъваялъул тартиб ва къагIидаби лъай.

ХIарпаздалъун рихьизаруларел графикиял гIаламатаз (ай рагIабазда гьоркьоб хутIараб чIобогояб бакIалъ, рагIаби цо мухъидаса цоги мухъиде рикьун росиялъул ишараялъ) тIубалеб хъулухъ бичIчIи.

РагIи ва предложение.

РагIи анализ гьабиялъул материал ва цIех-рех гьабиялъул предмет (ай объект) кколеблъи бичIчIи. РагIул лексикияб магIнаялда хадуб халкквей.

РагIи гьаркьаздасан гIуцIун букIунеблъи лъай. Цоцазулгун гьоркьоблъи гьабиялъулъ рагIул бугеб кIвар лъай. Предметал, предметазул гIаламатал ва предметазул ишал рихьизарулел рагIаби каламалъулъ битIун хIалтIизаризе бажари.

РагIаби ва предложениял ратIарахъизе бажари. Предложениялъулъ рагIаби ратIа гьаризе, гьезул тартиб хисизе бажари. Предложениялъулъ интонация цIунизе лъай.

БитIунхъвай.

- раг1аби рат1ат1ун хъвай,
- геминатал ва лабиалиял гьаркьал хIарпаздалъун рихьизари;
- хасал цIаразул бетIералда ва предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъай;
- рагIаби слогалккун цо мухъидаса цоги мухъиде роси;

Калам цебетIезаби.

Жиндир гIумруялъулъ ккарал лъугьа-бахъиназул, хIаязул хIакъалъулъ, сюжетияб сураталдасан гьитIинабго хабар херхине бажари. БицанкIабазе жавабал кьезе, кучIдул рекIехъе лъазаризе; кицаби, абиял каламалъулъ хIалтIизаризе, рекIехъе лъазарурал кучIдул пасихIго рикIкIине бажари.

Авар мацӀалъул курс

II класс (68 сагӀат)

ТӀоцебесеб классалда малъараб материал такрар гьаби

Каламалъул бутӀа хӀисабалда рагӀи, предложение, текст ва гӀумруялда жаниб гьезул бугеб кӀвар.

Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал. Авар мацӀалъе хасиятал рагьукъал гьаркьал ва хӀарпал.

Каламалъул гьаркьал. ХӀарпал. Слог .

Гьаркьал ва хӀарпал. Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал, хӀарпаздалъун гьел рихьизари. Рагьарал гьаркьал ва хӀарпал. Рагьукъал гьаркьал ва хӀарпал.

КъосинчӀого рагӀабазулъ гьел битӀун абизе, цӀализе ва ратӀа гьаризе лъай.

Е,ё,ю,я хӀарпал. *Й* гьаракь ва хӀарп. Авар мацӀалъе хасиятал рагьукъал гьаркьал ва хӀарпал. *Щ, ш* рагьукъал гьаркьал ва хӀарпал.

Геминатал (хӀухьелалъул тӀадецуй кутаклъизабун абулел) ва гьел рихьизарулел хӀарпал: *кк, кӀкӀ, чч, чӀчӀ, сс, хх, цц, цӀцӀ, лълъ.*

Лабиалиял (кӀутӀби цере цӀутӀизарун рахъулел) гьаркьал ва гьел рихьизарулел хӀарпал: *кв, ккв, кӀв, кӀкӀв, къв, къв, хв, хъв, хъв, ев, щв, шв, гъв, гъв, гв, чӀв, цв, цӀв.*

Ъ гьаракь ва хӀарп. Ь хӀарп. Гьез тӀубалеб хъулухъ.

Алфавит. ХӀарпазул цӀарал. Алфавиталъул кӀвар.

РагӀи ва слог. РагӀи слогазде бикьи. Цо мухъида инчӀеб рагӀи цоги мухъиде, слогазде бикьун, босиялъул къагӀидаби.

Ударение. РагӀабазул магӀна хисиялъулъ ударениялъул бугеб кӀвар.

РагӀулъ ударение бугебги гьечӀебги слог.

Калам

Калам ва гӀумруялда жаниб гьелъул бугеб кӀвар. КӀалзул ва хъвавул калам.

Каламалъул этика. Салам кьеялъул рагӀаби.

Предложение ва текст

Каламалъул бутӀа хӀисабалда предложение. Предложениялъул бетӀерал членал: подлежащее, сказуемое ва битӀараб дополнение.

Предложениялъулъ рагIабазда гьоркьоб бугеб бухьен чIезаби (суалаздалъун).

Предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъвазе, ахиралда тIанкI, суалияб ва ахIул ишараби лъезе ругьун гьари. Предложениялда жаниб магIнаялъул рахъалъ цIикIкIараб кIвар жиндир бугеб рагIи, гьаракь борхизабун, бихьизабизе ругьун гьари.

Текст. Тексталъул гIаламатал, тексталъулъ предложениял магIнаялъул рахъалъ цоцада рухьин, тексталда цIар лъей. Тексталъул тайпаби.

Каламалъул бутIаби

Предметал, предметазул гIаламатал ва предметазул ишал рихьизарулел рагIаби (дандекквей).

Предметияб цIар (лъай-хъвай гьаби). ГIаммаб магIна. Предметияб цIаралъул суалал: *щив? щий? щиб? щал?* Каламалъулъ предметияб цIаралъул бугеб кIвар.

ГIадамазул цIаразул, фамилиязул ва инсул цIаразул, хIайваназда лъурал тIокIцIаразул, улкабазул, шагьаразул, росабазул, къватIазул, гIоразул, хIоразул, мугIрузул цIаразул бетIералда кIудияб хIарп. Цолъул ва гIемерлъул формаялда предметияб цIар хиси (практикияб къагIидаялъ лъай-хъвай гьаби).

Глагол (лъай-хъвай гьаби). ГIаммаб магIна. Глаголалъул суалал: *щиб гьабураб? щиб лъугьараб? щиб гьабилеб? щиб гьабизе бугеб? щиб гьабулеб? щиб гьабулеб бугеб?* Каламалъулъ глаголазул бугеб кIвар. Глаголал цолъул ва гIемерлъул формаялде хиси. Глаголал батIи-батIиял заманабазде хиси (халкквезе). ГIага-шагараб магIнаялъулги гIаксаб магIнаялъулги глаголал.

Прилагательное (лъай-хъвай гьаби). ГIаммаб магIна. Прилагательноялъул суалал: *кинав? кинай? кинаб? кинал?* Прилагательноял каламалъулъ хIалтIизари. Прилагательноял цолъул ва гIемерлъул формаялде хиси. ГIага-шагараб магIнаялъулги гIаксаб магIнаялъулги прилагательноял.

Текст. Бухьараб калам цебетIезаби

Тексталъул тема. Текст ва гIаммаб темаялъ дандрачIел, ратIа тIурал предложениял дандекквей. Тексталъулъ предложениял магIнаялъул рахъалъ цоцазда рухьин.

Тексталда ва гьелъул бутIабазда цIар лъей. Тексталда жанир аслияб магIна загьир гьабулел рагIаби.

Тексталъул тайпаби: хабариял, сипатиял ва пикриял (лъай-хъвай гьаби). Хабарияб тексталъул бутIаби: байбихьи, аслияб бутIа ва ахир (лъай-хъвай гьаби). Тексталъул цIияб мухъ.

Изложениялъул хIакъалъулъ бичIчIи кьей. Хабарияб тексталъул 30–45 рагIи бугеб изложение хъвай (суалаздалъун).

Сочинениялъул хIакъалъулъ бичIчIи кьей. МугIалимасул нухмалъиялда гъорлъ сураталдасан яги суратаздасан текст гIуцIи ва хъвай. Лъималазул гIумруялъул, хIалтIул, хIайваназул, хIаязул, цIалул ва гь.ц. хIакъалъулъ текст гIуцIи. Киназго цадахъ 30–40 рагIи бугеб хабарияб текст гIуцIи.

ЛъагIалида жаниб малъараб материал такрар гьаби

Гьаркьал ва хIарпал. Каламалъул бутIаби. Каламалъул бутIаби хIисабалда текст ва предложение.

Берцинго хъвай

ТIоцебесеб классалда хъвайхъвагIаялъул рахъалъ щвараб бажари щула гьаби.

Хъвазе бигьалъи-захIмалъиги хIисабалде босун, гьитIинал хIарпазул тIелал:

1) и, ш, г, гI, т, тI, н, р, у;

2) л, м, ц, цI, щ, ь, гь, ы;

3) а, о, ю, ф, д, б, я;

4) с, е, ё, ч, чI, ъ, гъ, лъ, в;

5) э, х, хI, хь, хъ, ж, з, к, кI, кь, къ.

КIудиял хIарпазул тIелал:

1) И, Ш, Ц, ЦI, Ч, ЧI, Л, М, А;

2) О, С, З, Х, ХI, Е, Э, Я;

3) Ж, У, Н, К, КI, Ю, Р, В, Ф;

4) Г, П, Т, Д, Б;

5) Хь, Хъ, Кь, Къ, Лъ, Гь, Гъ, ТI.

Хъвазе захIматал рагIаби: пальто, учитель, учительница, стакан, тетрадь, махх, гьой, куй, рукъ, (рокъоб), гIор (гIурул), болнух, оцхIутI, бихxи, раххан, ххвел, ххей, ххине, бесси, бусси, руссун, ссан, бецци, ицц, ццин, билълъин, лълъар, релълъин, бацIцIин, бецIцIи, буцIцIин, бичIчIи, чIчIвад, ричIчIи, гвенд, коллектив, театр, кьабкьаби, сверун, тIадеялдасатIаде, мадагъадар, дагьдагьккун, лъаблъабккун, бецаруз, ничгьечI, цIурахинкI, багIаргьоло, гIужрукъ, гомог, гонгал, гозо, гузби, гIазу, росу, гIанкI, гIанкIу, гъабу, зулму, пикру, гIелму, кету.

Курс лъазабун лъугIун хадуб кьолел хIасилал

Напсиял хIасилал:

- жиндирго ВатIаналдаса, дагъистаналъул миллатаздаса ва гьелъул тарихалдаса чIухIи; жив магIарул миллаталъул чи вукIин бичIчIи;
- рахьдал мацI нилъер культураялъул аслу букIин бичIчIи ва гьелъ магIарулазул миллатазда гьоркьоб щулияб бухьен чIезабулеблъи лъай; гъалатI гьечIеб кIалзул ва хъвавул калам гIаммаб культураялъул гIаламат букIин лъай;
- школалдехун ва цIалиялдехун бугеб бербалагьи цIикIкIинаби, кидаго лъикIав цIалдохъанлъун вукIине бажари;
- лъикIаб даражаялда цIализеги цIализе бугеб пагьмуялъе жинцаго къимат кьезеги бажари;
- цо къасдалда жинца гьарурал ишазул жавабчилъиги жибго жиндаго чIараб, цогиялда бухьинчIеб хасиятги цебетIезаби;
- цогидал гIадамазе кумекалъе хIадурав, ният лъикIав, хIалхъублъи гьечIев, гIадамазе лъикIлъи гьабулев инсан вахъинави.
- мугIалимас кьураб къиматалда разилъи.

Метапредметиял хIасилал:

БатIи-батIиял тIадкъаял тIуразаризе ругьун гьариялъе тIоритIулел хIалтIаби (Познавательные УУД):

- учебникалда бугеб материал лъикI лъай: ай цIалул тIадкъаял тIуразаризе къваригIараб баян (информация) балагьи, суратаздалъун, схемабаздалъун кьураб баян бичIчIи; предметал дандекквей, гьезулъ гIаммал ва батIалъиялъул гIаламатал рихьизари; батIи-батIиял баянал (справкаби) кьолеб учебникалъул ва цIалул пособиязул материалалдаса пайда боси (мугIалимасул нухмалъиялдалъун);

Хурхен гьабизе ругьун гьариялъе тIоритIулел хIалтIаби (коммуникативные УУД):

- диалогалъулъ гIахьаллъизе бажари (лъурал суалазе жавабал кьезе, суалал жинцаго лъезе, бичIчIулареб жо мухIкан гьабизе);
- тIадкъаял тIуразарулаго, гьалмагъасда цадахъ хIалтIизе бажари: хIалтIаби гьариялъул ирга чIезабизе ва цIунизе, гъалатIазул хIакъалъулъ гьалмагъасда бицине, цогидазулгун данд бан гьоркьоб лъураб цIалул суал тIубазабиялъулъ гIахьаллъизе;

Гъабулеб цIали низамалда ккезабизе ругьун гьариялъе тIоритIулел хIалтIаби (регулятивные УУД):

- жив хIалтIулеб бакIалда цIалиялъе рукIине кколел щартIал чIезаризе бажари;

кьураб мисалалдаги данде ккун, жиндирго хIалтIул хал гьабизе, къваригIараб жо тIаде жубазе, мисалалъе кьуралда данде ккечIони, жиндирго хIалтIи хисизе бажари;

- мугIалимасда цадахъ малъулеб материалалъул тартиб чIезабизе бажари;

-бищун кIвар бугел гIаламатал хIисабалдеги росун, предметал ва лъугьа-бахъинал тIелазде рикьизе ва ратIа-ратIаго лъезе бажари.

Предметиял хIасилал:

Рахьдал мацIалъул курс лъазабулаго, кIиабилеб классалъул цIалдохъаби ругьунлъула:

- рахьдал мацIалъул алфавиталъул хIарпал абизе;
- рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ратIарахъизе;
- рагIулъ ударение бугеб слог батизе;
- геминатал гъорлъ ругел рагIаби битIун абизе (цIализе) ва хъвазе;
- лабиалиял гьаркьал гъорлъ ругел рагIаби битIун абизе (цIализе) ва хъвазе;

рагIаби, предложениял, 30–40 рагIи бугел текстал, гъалатIал риччачIого, битIун хъвазе;

- рагIаби слогазде рикьизе, цо мухъида инчIеб рагIи цоги мухъиде, слогазде бикьун, босизе;
- гIадамазда, хIайваназда, шагьаразда, росабазда, гIоразда лъурал цIаразул бетIералда кIудияб хIарп хъвазе;
- *Й* ва*Щ, щ* хIарпалги авар мацIалъе хасиятал рагьукъал хIарпалги гъорлъ ругел рагIаби битIун хъвазе;
- *Ъ, ь* хIарпаз тIубалеб хъулухъ бихьизабизе;
- фонетикияб разбор гьабизе (рагIаби слогазде рикьи, ударение бугеб слог бати, рагIулъ гьаркьазул ва хIарпазул тартиб чIезаби, **ицц, гъветI, учитель** гIадал рагIабазулъ гьаркьазулги хIарпазулги къадар чIезаби);
- рагIуе битIун суал лъезе ва суалазул кумекалдалъун предмет, предметалъул гIаламат ва предметалъул иш бихьизабулел рагIаби ратIа рахъизе;
- кIиго-лъабго рагIудасан гIуцIараб предложениялъулъ рагIабазда гьоркьоб бухьен чIезабизе, подлежащее, сказуемое ва битIараб дополнение бихьизабизе;

- рагIабаздасан, суалазул кумекалдалъун гъезда гьоркьоб бухьен чIезабулаго, предложение гIуцIизе;

-предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъвазе, ахиралда тIанкI, суалияб ва ахIул ишараби лъезе;

-тексталъул тема чIезабизе ва тексталда цIар лъезе;

- текст предложениязде биххизе;

- магIнаялъухъги балагьун, тексталъул бутIабазда гьоркьоб бухьен чIезабизе;

- суалазул кумекалдалъун хабарияб тексталъул 30–45 рагIи бугеб изложение хъвазе;

-кьураб темаялда тIасан лъабго-щуго предложениялдасан текст гIуцIизе ва хъвазе;

-тексталъул магIна бугел бутIаби цIияб мухъидаса хъвазе.

Календарно-тематический план по родному языку для 2 класса

№ урока	Тема урока	Кол-во часов	Дата	Примечание
Повторение (6 часов)				
1	Предложение,слово,звук,буква.	1		
2	Гласные и согласные звуки и буквы.			
3	Контрольный диктант по теме: «Предложение».	1		
4	Работа над ошибками.Предложение.	1		
Звуки и буквы (35 часов)				
5	Ш-Щ К-КК-Ч-ЧЧ согл.звуки и буквы.	1		
6	ЧӀ-ЧӀЧӀ С-СС, Х-ХХ ,Ц-Цц согл.звуки и буквы.	1		
7	Контр.диктант по теме: «Гласн.и согл.звуки и буквы».	1		
8	Работа над ошибками. Гл и согл.звуки и буквы.	1		
9	Р/р.Изложение «В горах».	1		
10	Лъ-ЛъЛъ , К-кк Ч-ччЧ!ч1согл.согласные звуки и буквы.	1		
11	Лабиальные звуки.	1		
12	Ъ, ь-звук и буква.	1		
13	Й звук и буква.	1		
14	Р/р.Обучающее сочинение «Труд детей».	1		
15	Слог.Перенос слов.	1		
16	Контр.диктант по теме: «Слоги».	1		
17	Работа над ошибками.Ударение.	1		
18	Р/р.Обучающее изложение «Старая женщина».	1		
19	Аварский алфавит.	1		
Слово (23 часа)				
20	Слова,которые отвечают на вопросы кто?что?	1		
21	Контрольный диктант по теме: «Имя существительное».	1		
22	Заглавная буква в названиях сёл,городов,улиц,рек,морей,гор и рек.	1		
23	Слова,которые отвечают на вопросы что делает?что будет делать?что сделает?что сделал?	1		
24	Р/р.Обуч.изложение «Умный баран»(С.194)	1		
25	Слова ,которые отвечают на вопросы что делал?что сделал?что случилось?что произошло?	1		
26	Противоположные по значению слова.	1		
Предложение (4 часа)				
27	Предложение.Деление текста на предложения.	1		
28	Деление текста	1		

29	Р/р.Сочинение «Весна».Знаки препинания в конце предложений.	1		
30	Контрольный диктант по теме: «Предложение».	1		
31	Работа над ошибками.Связь слов в предложении.	1		
32	Аварский алфавит	1		
33	Повторение пройденного материала	1		
34	Повторение пройденного материала	1		